

Sygn. akt IV Ca 43/18

22 marca 2018r.

POSTANOWIENIE

Sąd Okręgowy w Płocku, IV Wydział Cywilny – Odwoławczy

w składzie następującym

Przewodniczący: SSO Waclaw Banasik

Sędziowie: SO Renata Wanecka (spr.)

SO Małgorzata Michalska

Protokolant: st. sekr. sądowy Anna Bałdyga

po rozpoznaniu na rozprawie 22 marca 2018r.

sprawy z wniosku M. S.

z udziałem K. S. (1), J. G. i H. S.

o dział spadku i zniesienie współwłasności

na skutek apelacji J. G. i H. S.

od postanowienia Sądu Rejonowego w Płońsku z 6 listopada 2017r.,

sygn. akt I Ns 379/15

postanawia:

1. odrzucić apelację J. G.;
2. zmienić zaskarżone postanowienie w punkcie III i IV w ten tylko sposób, że ustalić termin płatności spłat na 31 grudnia 2018r. oraz uchylić punkt VIII i umorzyć postępowanie w tym zakresie;
3. oddalić apelację H. S. w pozostałej części;
4. oddalić wniosek M. S. o zwrot kosztów zastępstwa prawnego za II instancję.

Sygn. akt IV Ca 43/18

UZASADNIENIE

M. S. wniósł o stwierdzenie, że spadek po W. S., ostatnio stale zamieszkałym w P. i tam zmarłym 22 marca 2015 r. z mocy ustawy nabyły dzieci: K. S. (1), M. S. oraz J. G. po $\frac{1}{3}$ części oraz o dokonanie po nim działu spadku i zniesienie współwłasności powstałej wskutek spadkobrania i ustania wspólności majątkowej z jego byłą małżonką – H. S. w taki sposób, aby M. i K. rodzeństwo S. uzyskali spłatę. Ostatecznie domagał się uwzględnienia także wspólnych oszczędności byłych małżonków W. i H. S. zgromadzonych na rachunku bankowym prowadzonym na nazwisko uczestniczki.

K. S. (1) przyłączyła się do stanowiska wnioskodawcy.

Natomiast H. S. i J. G. uznały wniosek o dział spadku i zniesienie współwłasności tylko co do zasady. Wskazały, że do wspólnego majątku byłych małżonków S. należą: nieruchomości położona w P., dla której Sąd Rejonowy w Płońsku prowadzi księgę wieczystą (...) o wartości 250.000 zł, samochód marki O. (...) nr rej. (...) o wartości 5.000 zł, samochód marki F. (...) nr rej. (...) o wartości 5.000 zł i domagały się przyznania H. S. na wyłączną własność nieruchomości oraz samochodu O. (...), zaś W. S. samochodu marki F. (...).

Ponadto J. G. domagała się zasądzenia na jej rzecz od M. i K. rodzeństwa S. po 861,33 zł od każdego z nich z tytułu zwrotu kosztów pogrzebu spadkodawcy, które wyniosły łącznie 6.584 zł.

Uzasadniając swoje stanowisko, H. S. podniosła, że pieniądze na zakup nieruchomości objętej ustawową wspólnością majątkową, pochodziły z jej majątku osobistego.

26 października 2015r. Sąd Rejonowy w Płońsku stwierdził, że spadek po W. S., zmarłym 22 marca 2015r. na podstawie ustawy nabyły dzieci: K. S. (1), J. G. i M. S. po $\frac{1}{3}$ części każde z nich, wszyscy z dobrodziejstwem inwentarza.

Postanowieniem z 6 listopada 2017r. Sąd Rejonowy w Płońsku ustalił, że w skład spadku po W. S. wchodzi udział wynoszący $\frac{1}{2}$ części w zabudowanej nieruchomości, położonej w P. w gminie P., oznaczonej w ewidencji gruntów numerem (...) o powierzchni 0,25 ha, dla której w Sądzie Rejonowym w Płońsku prowadzona jest księga wieczysta (...); kwota 5.016,25 zł – tytułem połowy środków zgromadzonych na rachunkach bankowych i lokacie prowadzonej w (...) Banku (...) S.A. (punkt I) oraz dokonał działu spadku po W. S. i zniesienia współwłasności opisanej wyżej nieruchomości w ten sposób, że przyznał ją na wyłączną własność H. S. (punkt II); zasądził od H. S. na rzecz M. S. i K. S. (1) spłaty w wysokości po 51.790,41 zł na rzecz każdego z nich w terminie 1 miesiąca od dnia uprawomocnienia się postanowienia z odsetkami ustawowymi za opóźnienie (punkty III i IV). Ponadto Sąd zasądził na rzecz J. G. od M. S. i K. S. (1) kwoty po 861,33 zł od każdego z nich (punkty V i VI); nakazał pobrać na rzecz Skarbu Państwa - Sądowi Rejonowemu w Płońsku od M. S. kwotę 2.517,62 zł tytułem zwrotu wydatków (punkt VII); oddalił wniosek o ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym H. S. i W. S. (punkt VIII); oddalił wniosek o zasądzenie od W. S. na rzecz J. G. zwrotu kosztów procesu (punkt IX).

Sąd Rejonowy ustalił:

W. S. zmarł 22 marca 2015 r. Jego spadkobiercami są dzieci: K. S. (1), J. G. i M. S..

Spadkodawca i H. S. byli małżeństwem, które zostało rozwiązane wyrokiem Sądu Okręgowego w Płocku z 27 października 2004 r. w sprawie I C 981/03.

Zdaniem Sądu I instancji do masy spadkowej należy cała zabudowana nieruchomość, położona w P., oznaczona w ewidencji gruntów numerem (...) o powierzchni 0,25 ha, dla której prowadzona jest księga wieczysta (...).

Jednocześnie Sąd ustalił, że małżonkowie kupili tę nieruchomość wspólnie na podstawie umowy z 9 listopada 1993 r. od L. W. i G. G. za cenę 30.000.000 starych złotych. W. i H. małżonkowie S. nabyli ją na zasadach małżeńskiej wspólności ustawowej.

Natomiast 23 listopada 1993 r. H. S. sprzedała należącą do niej nieruchomość rolną położoną w miejscowości G. N. za 20.000.000 starych złotych.

Ponadto Sąd Rejonowy stwierdził, że H. S., nabywając nieruchomość wspólnie z mężem, dokonała rozszerzenia wspólności majątkowej na wyłożone przez nią z majątku osobistego środki finansowe.

Wartość rynkowa nieruchomości w P. wynosi 300.710 zł.

Sąd I instancji ustalił również, że w skład masy spadkowej wchodzi połowa środków zgromadzonych na rachunkach bankowych prowadzonych dla H. S., tj. 2.551,86 zł i 1.480,64 zł oraz na lokacie 6.000 zł, łącznie 10.032,50 zł, z czego połowa to kwota 5.016,25 zł.

Sąd wskazał, że koszty pogrzebu poniesione przez J. G. to: koszt usługi duszpasterskiej w wysokości 1.600 zł, koszt ubrań w wysokości 1.000 zł, zakup wieńca za 500 zł oraz usługi objęte fakturami VAT: FS (...) na kwotę 810 zł, FS (...) na kwotę 1.150 zł, FS (...) na kwotę 1.524 zł. J. G. otrzymała zasilek pogrzebowy w wysokości 4.000 zł.

H. S. utrzymuje się z emerytury w wysokości 1.000 zł. Mieszka w P. na nieruchomości, będącej przedmiotem postępowania, wspólnie z córką J. G..

Sąd I instancji dokonał następującej oceny prawnej:

Sąd wskazał, że zgodnie z art. 688 kpc do działu spadku stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące zniesienia współwłasności. Natomiast art. 1035 kc stanowi, że jeżeli spadek przypada kilku spadkobiercom, do wspólności majątku spadkowego oraz do działu spadku, stosuje się odpowiednio przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych. Z kolei w myśl art. 210 kc i następnych, każdy ze współwłaścicieli może żądać zniesienia współwłasności; każdy ze współwłaścicieli może żądać, żeby zniesienie współwłasności nastąpiło przez podział rzeczy wspólnej, chyba że podział byłby sprzeczny z przepisami ustawy lub ze społeczno – gospodarczym przeznaczeniem rzeczy, albo że pociągałby za sobą istotną zmianę rzeczy lub znaczne zmniejszenie jej wartości. Ponadto zgodnie z art. 212 kc, jeżeli zniesienie współwłasności następuje na mocy orzeczenia sądu, wartość poszczególnych udziałów może być wyrównana przez dopłaty pieniężne.

Sąd Rejonowy podkreślił, że w postępowaniu działowym jest związany żądaniem wnioskodawcy i wskazał, że żądanie wnioskodawcy nie obejmowało podziału majątku wspólnego W. S. i H. S.. Ponadto stanowisko zawarte w załączniku do protokołu nie obejmowało rozliczeń w zakresie samochodów F. (...) i O. (...).

Dlatego też Sąd I instancji nie rozstrzygał w tym postępowaniu w zakresie podziału majątku wspólnego H. S. i W. S., a ponadto nie dokonywał rozliczeń w zakresie samochodów. Na marginesie zaznaczył, że strony nie przedstawiły dowodów, aby samochód marki O. (...) istniał w czasie dokonywania działu spadku.

Mając na uwadze te okoliczności, Sąd Rejonowy oddalił wniosek o ustalenie o ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym H. S. i W. S..

Sąd przyznał nieruchomość w P. H. S., ponieważ tam mieszka. Zasądził od niej na rzecz M. S. i K. S. (1) spłaty w wysokości odpowiedniej do ich udziałów. Jej wartość rynkowa została określona na 300.710 zł. Zatem należne im spłaty wynoszą po 50.118,33 zł, bowiem ich udziały wynoszą po $\frac{1}{6}$ części.

Ponadto Sąd dokonał podziału oszczędności przypadających spadkodawcy, tj. 5.016,25 zł, która podlega rozliczeniu w dziale spadku stosownie do udziałów z tytułu spadkobrania, tj. $5.016,25 \text{ zł} \times \frac{1}{3} = 1.672,08 \text{ zł}$.

Łącznie Sąd zasądził od H. S. na rzecz M. S. i K. S. (1) spłaty w wysokości po 51.790,41 zł, płatne w terminie 1 miesiąca od uprawomocnienia się orzeczenia z odsetkami ustawowymi na wypadek uchybienia terminowi płatności.

Zgodnie z art. 686 kpc, sąd w postępowaniu działowym rozstrzyga o wzajemnych roszczeniach pomiędzy współspadkobiercami z tytułu spłaconych długów spadkowych. Zalicza się do nich koszty pogrzebu spadkodawcy w takim zakresie, w jakim pogrzeb ten odpowiada zwyczajom przyjętym w danym środowisku (art. 922 § 3 kc). Przyjmuje się, że do kosztów pogrzebu spadkodawcy należy zaliczyć wydatki związane z nabyciem trumny, miejsca na grób oraz koszty uroczystości pogrzebowych.

W ocenie Sądu Rejonowego, roszczenie J. G. co do rozliczenia kosztów pogrzebu spadkodawcy zasługuje na uwzględnienie. Wysokość poniesionych przez nią kosztów pogrzebu została wykazana stosownymi fakturami oraz jej

zeznaniami. Uczestniczka otrzymała zasiłek pogrzebowy w wysokości 4.000 zł, tak więc do rozliczenia pozostało 2.581 zł x $\frac{1}{3}$ = 861,33 zł i takie kwoty Sąd zasądził od M. S. i K. S. (2) na rzecz J. G..

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 520 § 1 kpc, dlatego też Sąd oddalił wniosek J. G. o zwrot kosztów postępowania na jej rzecz.

Ponadto Sąd nakazał pobrać od M. S. na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w Płońsku 2.517,62 zł tytułem zwrotu wydatków na podstawie art. 83 i 113 ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych w zw. z art. 520 § 1 kpc.

Apelację na postanowienie wniosły H. S. i J. G., zaskarżając je w punktach I, II, IV, VIII i IX i zarzuciły:

- naruszenie przepisów postępowania mających wpływ na wynik sprawy, tj. art. 689 kpc w zw. z art. 567 § 3 kpc poprzez niedokonanie podziału majątku wspólnego H. S. i W. S., podczas gdy nie zapadł prawomocny wyrok rozstrzygający o żądaniu nierównych udziałów małżonków w majątku wspólnym oraz o żądaniach zwrotu wydatków, nakładów i innych świadczeń z majątku odrębnego na majątek wspólny;

- naruszenie przepisów postępowania mających wpływ na wynik sprawy, tj. art. 689 kpc wskutek niewyznaczenia wnioskodawcy terminu do złożenia wniosku o podział majątku wspólnego po ustaniu ustawowej wspólności małżeńskiej H. S. i W. S.;

- naruszenie prawa materialnego, tj. art. 45 kro poprzez jego niezastosowanie i oddalenie wniosku uczestniczki postępowania o ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym H. S. i W. S. i uznanie, że oboje małżonkowie mają równe udziały w majątku wspólnym, podczas gdy biorąc pod uwagę nakłady poczynione z majątku osobistego H. S. na majątek wspólny H. S. i W. S., pomimo równych udziałów małżonków w majątku wspólnym, cały ten majątek po dokonaniu zaliczeń, przysługuje tylko H. S. i nic z majątku wspólnego nie wchodzi do masy spadkowej po W. S.;

- naruszenie przepisu postępowania mające wpływ na wynik sprawy, tj. art. 233 § 1 kpc poprzez brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego i dokonania jego oceny z pominięciem istotnej części materiału, to jest zeznań H. S. oraz J. G., a także świadków T. F., A. K. (1) i ustalenie, że w skład masy spadkowej po zmarłym W. S. wchodzi zgromadzone środki pieniężne na rachunkach (...) 37 i 85, należące do H. S. w wysokości 2.551,86 zł i 1.289,64 zł oraz środki zgromadzone na lokacie w kwocie 6.000 zł, podczas gdy wchodziły one w skład majątku osobistego uczestniczki postępowania;

- naruszenie przepisu postępowania mające wpływ na wynik sprawy, tj. art. 233 § 1 kpc poprzez brak wszechstronnego rozważenia materiału dowodowego i dokonania jego oceny z pominięciem istotnej części materiału, to jest zeznań H. S. oraz J. G., a także świadków T. F. i A. K. (2) oraz aktu notarialnego z 4 listopada 1991 r. rep. A nr (...)i aktu notarialnego z 23 listopada 1993 r. rep. A nr (...) w zakresie, w jakim wskazują oni, że nakłady z majątku osobistego H. S. na majątek wspólny w całości pokryły wartość majątku wspólnego H. S. i W. S., co w konsekwencji doprowadziło do błędnego ustalenia przez Sąd I instancji, że uczestniczka postępowania, nabywając nieruchomości wspólnie z mężem, dokonała rozszerzenia wspólności majątkowej na wyłożone środki finansowe związane z transakcją zakupu;

- naruszenie przepisów postępowania mających wpływ na wynik sprawy, tj. art. 212 § 3 kpc poprzez uznanie, że nie zachodzą przesłanki do rozłożenia spłaty zasądzonej na rzecz M. S. i K. S. (1) na raty i wyznaczenie uczestniczce H. S. zbyt krótkiego okresu czasu na spłatę kwot, podczas gdy sytuacja materialna uczestniczki w postaci niskiej emerytury, a także złego stanu zdrowia przemawia za tym, żeby spłata nastąpiła w okresie 10 lat.

Mając na uwadze powyższe zarzuty, uczestniczki wniosły o uchylenie zaskarżonego postanowienia w części tj. w punktach I, II, IV, VIII, IX i przekazanie sprawy Sądowi Rejonowemu w Płońsku do ponownego rozpoznania; ewentualnie wniosły o jego zmianę poprzez stwierdzenie, że w skład majątku wspólnego H. S. i W. S. wchodzi: nieruchomość położona w P., dla której Sąd Rejonowy w Płońsku prowadzi księgę wieczystą (...) o wartości 300.710 zł; samochód marki F. (...) o numerze rejestracyjnym (...) o wartości 5.000 zł oraz samochód marki O. (...) o numerze rejestracyjnym (...) o wartości 5.000 zł oraz ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym H. S. i W. S. oraz

dokonanie podziału majątku wspólnego w ten sposób, że opisaną wyżej nieruchomości i samochód marki F. (...) przyznać H. S., natomiast samochód marki O. (...) przyznać W. S., bez obowiązku spłat i dopłat.

Na rozprawie 22 marca 2018r. apelujące wniosły o zawieszenie postępowania przez Sąd Okręgowy w Płocku do czasu prawomocnego zakończenia postępowania toczącego się przed Sądem Rejonowym w Płońsku, sygn. I Ns 113/18 z wniosku H. S. z udziałem spadkobierców W. S. o podział majątku wspólnego wnioskodawczyni i spadkodawcy.

M. S. wniósł o oddalenie wniosku o zawieszenie postępowania oraz o oddalenie apelacji H. S. i J. G.. Wniósł o zwrot kosztów zastępstwa prawnego w postępowaniu odwoławczym.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Wniosek o zawieszenie postępowania nie zasługiwał na uwzględnienie.

W pierwszej kolejności należy zauważyć, że wniosek o podział majątku wspólnego został złożony w Sądzie Rejonowym w Płońsku 19 marca 2018r. i nie został opłacony; 21 marca 2018r. akta sprawy I Ns 113/18 zostały przedstawione referendarzowi sądowemu celem rozpoznania wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych. Nie ma więc pewności, czy wniosek o podział majątku wspólnego nie zostanie zwrócony. Ponadto Sąd Okręgowy stoi na stanowisku, iż w sprawie z wniosku M. S. o dział spadku i zniesienie współwłasności, Sąd Rejonowy w istocie przeprowadził również podział majątku wspólnego H. i W. byłych małżonków S., choć nie wyraził tego wprost w postanowieniu. Dokonując zniesienia współwłasności nieruchomości położonej w P. oraz oszczędności zgromadzonych w czasie trwania małżeńskiej wspólności ustawowej spadkodawcy z H. S., musiał uwzględnić nie tylko udziały przysługujące dziedziczącym po W. S. dzieciom, ale również udziały po ustaniu wspólności ustawowej byłych małżonków. Ustalenia te wynikają z treści uzasadnienia, choć jednocześnie Sąd I instancji błędnie stwierdził, iż nie przeprowadził podziału majątku wspólnego. Gdyby Sąd dokonał wyłącznie działu spadku, wówczas mógłby objąć nim wyłącznie udział w nieruchomości i oszczędnościach, jaki przysługiwał spadkodawcy po ustaniu małżeńskiej wspólności majątkowej, co nastąpiło z chwilą uprawomocnienia się wyroku rozwodowego.

Sąd II instancji stoi na stanowisku, że osobne prowadzenie sprawy o podział majątku wspólnego jest w tych okolicznościach zbędne. Obecnie żyje tylko jeden z małżonków, tj. H. S., a w miejsce zmarłego W. S. wstępują jego spadkobiercy, tj. M. S., K. S. (1) i J. G.. Zatem krąg zainteresowanych, jak również przedmiot podziału majątku byłby tożsamy z tym, którym zajmował się Sąd w niniejszym postępowaniu. W sprawie wywołanej wnioskiem M. S. Sąd I instancji dokonał zniesienia współwłasności związanej z podziałem majątku byłych małżonków H. i W. S. oraz działu spadku po W. S..

Apelacja J. G. podlegała odrzuceniu.

W ocenie Sądu Okręgowego, J. G. nie ma interesu prawnego w zaskarżeniu postanowienia Sądu Rejonowego. Poza orzeczeniem o kosztach postępowania (punkt IX), żaden z punktów postanowienia nie jest dla niej krzywdzący. Zgłoszony przez J. G. wniosek o zwrot kosztów pogrzebu spadkodawcy został uwzględniony w całości. Uczestniczka postępowania nie domagała się przyznania jej na własność któregośkolwiek ze składników majątkowych, będących przedmiotem zniesienia współwłasności. Jednocześnie żaden z punktów nie nakłada na nią obowiązku uiszczenia spłaty lub dopłaty na rzecz innych uczestników postępowania. Tymczasem pokrzywdzenie (gravamen) jest przesłanką dopuszczalności środka zaskarżenia, chyba że interes publiczny wymaga merytorycznego rozpoznania tego środka (por. uchwałę 7 sędziów Sądu Najwyższego z 15 maja 2014r. w sprawie III CZP 88/13, OSNC 2014.11.108, mającą moc zasady prawnej).

Z uwagi na treść można byłoby więc uznać, że środek odwoławczy wniesiony przez J. G. stanowi zażalenie na rozstrzygnięcie o kosztach postępowania, ponieważ wniosek o ich zwrot Sąd Rejonowy oddalił w punkcie IX postanowienia. W takim wypadku termin do zaskarżenia orzeczenia wynosi tydzień (art. 394 § 2 kpc). Zażalenie zostało wniesione po upływie tego terminu, zatem i w tej części podlegałoby ono odrzuceniu.

Biorąc jednak pod uwagę, że apelacja została sporządzona przez profesjonalnego pełnomocnika, którego intencją było zaskarżenie nie tylko rozstrzygnięcia o kosztach postępowania, ale również innych jego części, Sąd Okręgowy uznał, że należało wspomniany środek odwoławczy w całości uznać za apelację i ją odrzucić, stosując art. 373 kpc.

Apelacja H. S. w przeważającej części nie zasługuje na uwzględnienie.

Istota zarzutów apelacyjnych sprowadza się do stwierdzenia, że Sąd powinien był dokonać podziału majątku wspólnego należącego spadkodawcy i H. S., a tego nie uczynił. Jak już była o tym mowa, wprawdzie Sąd I instancji nie sformułował tego *expressis verbis* w postanowieniu, a nawet zanegował w uzasadnieniu, ale w istocie przeprowadził podział majątku wspólnego.

Zgodnie z art. 195 kc, własność tej samej rzeczy może przysługiwać niepodzielnie kilku osobom (współwłasność). Z kolei art. 196 kc stanowi, że współwłasność jest albo współwłasnością w częściach ułamkowych, albo współwłasnością łączną. Współwłasność łączną regulują przepisy dotyczące stosunków, z których ona wynika. W ramach współwłasności ułamkowej występuje m. in. współwłasność spadkowa, charakteryzująca się tym, że zniesienie współwłasności może nastąpić tylko w drodze działu spadku (art. 1038 kc), do którego stosuje się odpowiednio przepisy o współwłasności w częściach ułamkowych z zachowaniem przepisów o dziale spadku (art. 1035 kc).

Natomiast współwłasność łączna może powstać tylko z określonych stosunków prawnych na podstawie przepisów regulujących te stosunki. Najbardziej powszechnym przykładem takiej współwłasności jest małżeńska wspólność ustawowa. Z chwilą ustania stosunku podstawowego, tu: małżeństwa, współwłasność łączna zmienia się we współwłasność w częściach ułamkowych (art. 35 kro a contrario, art. 46 kro). Jednakże przepisy Kodeksu cywilnego o współwłasności w częściach ułamkowych (art. 197-221 kc) mają zastosowanie o tyle, o ile przepisy dotyczące stosunku podstawowego nie stanowią inaczej (art. 43-46 kro).

Dokonując zniesienia współwłasności nieruchomości oraz oszczędności zgromadzonych na rachunku prowadzonym na nazwisko H. S., Sąd Rejonowy musiał stosować nie tylko ogólne przepisy o zniesieniu współwłasności, ale również te dotyczące działu spadku, jak i podziału majątku wspólnego. H. S. nie dziedziczy spadku po swoim byłym mężu, a jej udział w nieruchomości i ewentualnie innych składnikach majątkowych wynika z ustania małżeńskiej wspólności majątkowej. Z kolei spadkobiercy W. S. wywodzą swoje prawa tylko z tytułu dziedziczenia, a do spadku należy wyłącznie udział w majątku wspólnym.

Sąd I instancji powinien był w pierwszej kolejności ustalić, co należy do majątku wspólnego byłych małżonków H. i W. S..

Zgodnie z art. 32 § 1 kro (w brzmieniu obowiązującym w dacie uprawomocnienia się wyroku rozwodowego), dorobkiem małżonków są przedmioty majątkowe nabyte w czasie trwania wspólności ustawowej przez oboje małżonków lub przez jednego z nich. Ponieważ nieruchomość znajdująca się w P., została nabyta w czasie trwania wspólności ustawowej, stanowiła wspólny dorobek małżonków. W żadnym wypadku nie można zaakceptować stwierdzenia Sądu Rejonowego, że o przynależności tego składnika do wspólnego majątku, zadecydowało rzekome rozszerzenie wspólności majątkowej przez H. S.. Taka teza świadczy o całkowitym niezrozumieniu przez Sąd I instancji instytucji rozszerzenia ustawowej wspólności majątkowej. W myśl art. 47 § 1 kro (w brzmieniu obowiązującym w dacie uprawomocnienia się wyroku rozwodowego) małżonkowie mogli przez umowę wspólność ustawową rozszerzyć, ograniczyć lub wyłączyć. Umowa powinna być zawarta w formie aktu notarialnego. Można ją było zawrzeć także przed zawarciem małżeństwa (intercyza).

Żaden z uczestników postępowania nie przytoczył twierdzeń wskazujących na to, by W. S. i H. S. zawierali tego rodzaju umowę. Nieruchomość została nabyta w czasie trwania małżeństwa i dlatego należała do majątku wspólnego, świadczy o tym nie tylko treść umowy sprzedaży, ale także wpis w księdze wieczystej (...).

Z tych samych względów należało przyjąć, że oszczędności na rachunkach bankowych i lokacie również były objęte małżeńską wspólnością ustawową, wszak zostały zgromadzone w czasie trwania małżeństwa. Nie ma znaczenia fakt,

że rachunki bankowe i lokata były założone na nazwisko tylko uczestniczki postępowania, a nie obojga małżonków. Pieniądze zdeponowane na rachunkach należały do majątku wspólnego, a ich wysokość wynika z informacji o stanie kont i lokaty udzielonej przez bank - według stanu na dzień uprawomocnienia się wyroku rozwodowego. Po rozwiązaniu związku małżeńskiego przez rozwód, W. S. i H. S. nabyli prawo do tych oszczędności po połowie. Łączna suma tych środków pieniężnych wynosiła w dniu ustania małżeńskiej wspólności ustawowej 10.032,50 zł, a zatem udział przypadający każdemu z byłych małżonków z tego tytułu wart był 5.016,25 zł.

Nie było sporu co do tego, że samochody osobowe marki O. (...) i F. (...) należały do wspólnego majątku byłych małżonków S.. Żaden z uczestników nie kwestionował również ich wartości, można więc założyć, że wynosiła ona, tak jak podała uczestniczka, 5.000 zł za każdy samochód. H. S. sama podniosła, że po rozwodzie dokonała z mężem częściowego podziału majątku i każde z nich zatrzymało jeden z tych pojazdów, bez żadnych spłat i dopłat. W tej sytuacji nieskuteczny jest zarzut pominięcia tych składników w postanowieniu, wszak małżonkowie dokonali w tej części umownego podziału majątku i wydanie orzeczenia w tym zakresie było zbędne. Spadkobiercy W. S. nie domagali się objęcia należącego do niego po podziale samochodu, działem spadku, nie wykazali nawet, czy nadal on istnieje.

Twierdzenia podnoszone przez H. S., wskazujące na znikome przyczynienie się jej męża do powstania majątku wspólnego oraz nakłady z jej majątku odrębnego na majątek wspólny, mogłyby stanowić podstawę do sformułowania wniosku o ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym oraz wniosku o zwrot tych nakładów. Do dnia zamknięcia rozprawy żadne z tych żądań nie zostało jednak zgłoszone.

W załączniku do protokołu rozprawy z 26 października 2017r., poprzedzającej wydanie postanowienia kończącego postępowanie, ale już po jej zamknięciu, został zawarty wniosek o ustalenie o nierównych udziałów. Sąd Rejonowy nie powinien był rozstrzygać tego wniosku w postanowieniu, ponieważ zgodnie z art. 316 § 1 kpc, znajdującym odpowiednie zastosowanie w postępowaniu nieprocesowym, po zamknięciu rozprawy sąd wydaje wyrok (postanowienie), biorąc za podstawę stan rzeczy istniejący w chwili zamknięcia rozprawy. W dniu zamknięcia rozprawy, tj. 26 października 2017r. wniosek o nierówne udziały nie był zgłoszony. Natomiast stanowisko pełnomocnika H. S. zawarte w załączniku do protokołu nie konwaliduje braku oświadczenia w tym przedmiocie.

Zgodnie z art. 161 kpc, w toku posiedzenia wnioski, oświadczenia, uzupełnienia i sprostowania wniosków i oświadczeń można zamieścić w załączniku do protokołu. Załącznik do protokołu nie ma znaczenia samoistnego, jego rola ma charakter pomocniczy w stosunku do obowiązującej zasady ustności rozprawy. Dlatego załącznik nie może zawierać treści samodzielnych, lecz musi się ograniczać do zreferowania lub streszczenia ustnych wywodów i wniosków, przedstawianych uprzednio na rozprawie (por. wyrok Sądu Najwyższego z 13 listopada 2003 r., I CK 229/02, LEX nr 106587). W toku postępowania H. S. przywoływała okoliczności, które być może mogłyby być rozpatrywane jako podstawa do takiego wniosku. Przede wszystkim zarzut nadużywania alkoholu przez jej byłego męża, który być może nie wykorzystywał wszystkich sił i środków dla gromadzenia wspólnego dorobku, mógłby być brany pod uwagę, jako przesłanka do zastosowania art. 43 § 2 i 3 kro, ale do dnia zamknięcia rozprawy takiego wniosku nie było. Co więcej, pełnomocnik uczestniczki uzasadniał swoje stanowisko w załączniku do protokołu rozprawy, powołując się na okoliczności, które słabo nawiązują do podstaw prawnych określonych w w/w przepisie. Nie sprecyzował również, w jakiej proporcji miałyby być ustalone udziały byłych małżonków w majątku wspólnym.

Uznając, że do zamknięcia rozprawy przed Sądem I instancji, H. S. nie złożyła wniosku o ustalenie nierównych udziałów, Sąd Okręgowy ocenił, iż wydanie postanowienia w tym przedmiocie było zbędne i dlatego na podstawie art. 386 § 3 kpc w zw. z art. 355 § 1 kpc należało uchylić punkt VIII i umorzyć postępowanie w tym zakresie. Na marginesie tylko wypada zauważyć, że wywód prawny Sądu Rejonowego jest niekonsekwentny. Skoro, zdaniem Sądu nie dokonał on podziału majątku wspólnego H. i W. byłych małżonków S., to niezrozumiałe jest, w jakim trybie rozpoznał merytorycznie wniosek o ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym.

Zarzuty wskazujące na to, że H. S. na zakup nieruchomości położonej w P. wyłożyła środki pochodzące z jej majątku osobistego, uzasadniały zgłoszenie żądania zwrotu nakładów w trybie art. 45 § 1 kro, który przewiduje, iż każdy z małżonków powinien zwrócić wydatki i nakłady poczynione z majątku wspólnego na jego majątek osobisty, z

wyjątkiem wydatków i nakładów koniecznych na przedmioty majątkowe przynoszące dochód. Może żądać zwrotu wydatków i nakładów, które poczynił ze swojego majątku osobistego na majątek wspólny.

Należy przy tym podkreślić, że o zwrocie wydatków i nakładów z majątku odrębnego na majątek wspólny Sąd orzeka wyłącznie na wniosek zgłoszony w postępowaniu w I instancji, a zgłaszający ten wniosek powinien dokładnie określić swoje żądanie, tj. zgodnie z art. 187 § 1 pkt. 1 w zw. z art. 13 § 2 kpc (postanowienia Sądu Najwyższego z 4 kwietnia 2012r., I CSK 323/11 i z 24 stycznia 2013r., V CSK 132/12, publ. Legalis). Stosownie zaś do art. 321 § 1 kpc w zw. z art. 13 § 2 kpc, żądaniami tymi Sąd jest związany (zob. uzasadnienia postanowień Sądu Najwyższego z 16 października 1997 r., II KKN 395/97 i z 2 października 2003 r., V CK 239/02, publ. Legalis). Zatem pełnomocnik H. S. nie tylko powinien był rozważyć celowość zgłoszenia wniosku o zwrot nakładów z majątku osobistego uczestniczki na majątek wspólny, ale również sprecyzować, jakiej sumy domaga się z tego tytułu od spadkobierców W. S..

Brak wniosków o ustalenie nierównych udziałów w majątku wspólnym oraz o zwrot nakładów z majątku osobistego na majątek wspólny spowodował, że Sąd Rejonowy dokonał jedynie zniesienia współwłasności nieruchomości i środków pieniężnych. Sąd zgodnie z wnioskiem przyznał na własność H. S. nieruchomość w P. i zasądził od niej spłaty na rzecz dwojga dzieci jej byłego męża, pochodzących z pierwszego związku, tj. M. S. i K. S. (1). Działania rachunkowe Sądu I instancji, prowadzące do określenia wysokości należnych spłat są prawidłowe i przedstawiają się następująco:

$300.710 \text{ zł (wartość nieruchomości)} + 10.032,50 \text{ zł (wysokość zgromadzonych oszczędności)} = 310.742,50 \text{ zł} \times \frac{1}{2}$ (z tytułu ustania małżeńskiej wspólności ustawowej) $= 155.371,25 \text{ zł} \times \frac{1}{3} = 51.790,41 \text{ zł}$

Wbrew zarzutom apelującej, Sąd wskazał termin płatności spłaty i określił go na 1 miesiąc od uprawomocnienia się postanowienia. Nie ma również wątpliwości, że spłaty mają być wypłacone jednorazowo.

Sąd Okręgowy jednak przychylił się częściowo do stanowiska H. S. i zmienił zaskarżone postanowienie w ten tylko sposób, że określił termin płatności spłat na 31 grudnia 2018r. Wniosek o rozłożenie należności z tego tytułu na raty nie zasługiwał na uwzględnienie.

Art. 212 § 3 kc stanowi, że jeżeli ustalone zostały dopłaty lub spłaty, sąd oznaczy termin i sposób ich uiszczenia, wysokość i termin uiszczenia odsetek, a w razie potrzeby także sposób ich zabezpieczenia. W razie rozłożenia dopłat i spłat na raty terminy ich uiszczenia nie mogą łącznie przekraczać lat dziesięciu.

Sąd zdaje sobie sprawę z tego, że sytuacja osobista i materialna H. S. jest trudna. U uczestniczki zdiagnozowano liczne choroby przewlekłe, także onkologiczne (podejrzenie raka skóry), wymaga stałego leczenia, a co za tym idzie ponosi znaczne wydatki z tego tytułu. Utrzymuje się z emerytury, która wynosi ok. 1.000 zł miesięcznie. W tych okolicznościach trudno oczekiwać, że H. S. spłaci M. S. i K. S. (1) w ratach. Gdyby raty spłat zostały rozłożone na maksymalny okres, czyli na dziesięć lat, to uczestniczka musiałaby wypłacać im łącznie 863,17 zł (103.580,82 zł : 120 miesięcy). Takie rozwiązanie nie tylko nie jest realne ze względu na możliwości finansowe H. S., ale również krzywdzące dla spadkobierców, którzy mają prawo oczekiwać spłat na swoją rzecz w rozsądnym terminie.

Wobec tego Sąd II instancji uwzględnił apelację uczestniczki jedynie o tyle, że przedłużył termin spłat do końca 2018r. Przez ten okres będzie ona w stanie podjąć działania w celu sprzedaży nieruchomości, ewentualnie zaciągnięcia kredytu. To drugie rozwiązanie jest możliwe tylko wówczas, gdy zobowiązanie przyjmie na siebie jeszcze inna osoba mająca zdolność kredytową, np. córka J. G.. W przeciwnym wypadku, jest mało prawdopodobne uzyskanie kredytu, nawet jeśli zostanie on zabezpieczony hipoteką. W ocenie Sądu Okręgowego, okres dziewięciu miesięcy na podjęcie opisanych wyżej czynności, jest wystarczający, zwłaszcza że uczestniczka powinna mieć świadomość ciężących na niej zobowiązań co najmniej od momentu wydania postanowienia przez Sąd Rejonowy, czyli od 6 listopada 2017r.

Z tych wszystkich względów, Sąd Okręgowy zmienił zaskarżone postanowienie na podstawie art. 386 § 1 kpc.

O kosztach postępowania odwoławczego, Sąd orzekł zgodnie z art. 520 § 1 kpc i dlatego oddalił wniosek M. S. o zwrot kosztów zastępstwa prawnego za II instancję.

Renata Wanecka Waław Banasik Małgorzata Michalska